

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Легенький Ілларіон Юрійович

УДК 008 : 316.421 (477)

**МУЗИЧНИЙ НОНКОНФОРМІЗМ
ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ:
ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ**

09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі дизайну та реклами Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Гуменюк Тетяна Костянтинівна,
Національна музична академія України
ім. П.І. Чайковського,
проректор з навчальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Розова Тамара Вікторівна,
Національний Університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри філософії;

кандидат філософських наук
Чаус Андрій Денисович,
Національна медична академія
післядипломної освіти імені П.Л. Шупика,
доцент кафедри філософії.

Захист відбудеться 6 червня 2017 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К.26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 28 квітня 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На межі ХХ – ХХІ століть надзвичайно актуальною постає проблема визначення антропологічних, світоглядних детермінант композиторської творчості як реальності культуротворення. Творчість таких українських композиторів, як Ю.Алжнев, Г.Гаврилець, І.Губаренко, Л.Дичко, А.Загайкевич, І.Карабиць, В.Сильвестров, М.Скорик, Є.Станкович, В.Степурко та ін. стає своєрідним епіцентром презентацій композиторської творчості та простором експериментального художнього мислення, що задає проектні орієнтири для художнього мислення в цілому. Але розбіжності в оцінках музичного нонконформізму України не є випадковою, ця тема є мало дослідженою в контексті філософських, культурологічних, мистецтвознавчих досліджень.

Творчість українських композиторів в рамках нонконформізму ще мало вивчена та охарактеризована як естетичний музичний феномен. Важливо визначити детермінанти музичної та світоглядної еволюції в творчості українських композиторів як персональні, особистісні реалії творчості. Творчість нонконформістів в музиці України поєднує в собі пафос художнього, живописного, навіть архітектурного мислення і суто музичну стихію, що відтворюється як своєрідні музичні інсталяції, конфігурації симбіотичного змісту, спонукає до створення нових жанрових форматів та стильових інтроверсій.

Доробок нонконформного руху вартий особливої уваги, потребує філософсько-антропологічного, культурологічного, мистецтвознавчого аналізу в контексті персональної творчості митців, які сформували той напрям мистецького нонконформізму, який зараз стає надзвичайно важливим простором етичних, естетичних, культурологічних і філософських визначень, інтерпретацій та оцінок.

Проблема філософсько-антропологічних, культурологічних, естетичних вимірів музики стає наскізною темою рефлексії Б.Асаф'єва, Т.Гуменюк, О.Лосева, О.Соколова, С.Тишка, Ю.Холопова та ін. Спроби визначити феномен музичного нонконформізму притаманні розвідкам С.Гриці, О.Зінькевич, Л.Кияновської, В.Рожка, М.Северінової, М.Черкашиної-Губаренко та ін., а також працям, присвяченим нонконформізму в образотворчому мистецтві, зокрема – це твори О.Голубця, Є.Голубовського, О.Котової, Л.Савіцької, Г.Скляренко, Л.Смирної та ін. З цієї точки зору важливими є дослідження М.Пушкіної, Л.Черкашиної, що присвячені символіці дохристиянських вірувань, а також проблемі сакрального етосу. Проте малодослідженим залишається процес протестно-імагінативної проблематики та культурно-історичних темпоральностей творчості, які складають своєрідний епохальний і водночас жанрово-стильовий вимір творчості українських нонконформістів у музиці. Недостатньо уваги приділялося міфопоетиці, стилістиці музичного мислення в контексті художнього нонконформізму як певної антисистеми щодо пануючих норм та образотворчих інтенцій творчості.

Потрібно охарактеризувати сакральні твори, пов'язані з хоровою творчістю Г.Гаврилець, Л.Дичко, В.Степурка, а також визначити принципами трансформації світоглядних інтерпретацій музичної творчості в контексті постмодерністської культури в цілому.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах тематичного плану науково-дослідної роботи НПУ імені М.П. Драгоманова «Дослідження проблем гуманітарних наук» та згідно з науковою тематикою кафедри дизайну та реклами Факультету філософської освіти і науки «Актуальні проблеми дизайну, реклами, моди та архітектури в контексті культурологічних та антропологічних досліджень». Тему дисертаційного дослідження, затверджено вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 13 від 27 квітня 2016 року).

Мета дослідження – визначити специфіку музичного мислення нонконформістів України як антропний феномен сучасної художньої культури.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність розв'язання таких взаємопов'язаних **завдань**:

- провести аналіз історіографії проблеми та уточнити поняття «музичний нонконформізм», «постнонконформізм», «музичне мислення»;
- визначити сутність філософсько-антропологічного дискурсу в музиці як своєрідного рефлексивного світоглядного феномену, що є музично-онтологічним фактором підживлення творчості нонконформістів;
- провести аналіз висхідних філософсько-антропологічних та культурологічних пріоритетів в контексті музичного мислення як детермінант композиторської творчості, зокрема принципу софійності;
- охарактеризувати міфологічну образність творчості композиторів-нонконформістів як своєрідну парадигму музичного мислення;
- визначити образні та світоглядні настанови формування міфопоетики нонконформізму 60-70-х років ХХ століття в українській музиці;
- характеризувати поетику музичного постнонконформізму в Україні як антитетичну реальність творів доби постмодернізму, зокрема поетику феміністичного витоку виховання духовності, розшуків небесної Батьківщини як засади творчості;
- визначити культурологічну специфіку художнього постнонконформізму в просторі полістилістики української культури ХХ століття;
- прослідкувати розвиток поетики постнонконформізму як відродження музичної неокласики початку ХХІ століття;
- провести аналіз музичного мистецтва в сакральному просторі кінця ХХ – початку ХХІ століть.

Об'єктом дослідження є соціокультурна цілісність нонконформістського руху в музиці другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Предметом дослідження є культурологічні та художні виміри еволюції музичного мислення в творчості українських нонконформістів.

Теоретико-методологічні засади дослідження. У дисертаційному дослідженні поряд із загальнонауковими (аналіз, синтез, індукція, дедукція,

узагальнення), використані кроскультурний та системний аналіз, що дають можливість охарактеризувати творчість композиторів як у статичній так і в динамічній, тобто визначити трансформацію мотивів, образотворчих парадигм у просторі культури. Були використані також компаративний та системний підходи, завдяки яким творчість українських композиторів описана у європейському контексті та проведена інтерпретація міфопоетики нонконформізму 60-80-х років ХХ століття у персоналіях української композиторської творчості, зокрема в творах Ю.Алжнева, Л.Дичко, І.Карабиця, Є.Станковича та ін.

Для характеристики світоглядної еволюції музичного мислення нонконформістів були використані наступні методи: трансцендентальний, що допомагає охарактеризувати можливість виникнення образного контексту нонконформізму як своєрідної еволюційної гілки творчості українських композиторів; феноменологічний метод, що дає можливість охарактеризувати наявність тих чи інших образних алюзій, інтерпретативних ходів музичних детермінант художнього мислення як своєрідного палімпсесту, системи композиторського мислення в просторі української музичної культури; діалектичний метод, завдяки якому динаміка творчості українських нонконформістів охарактеризована в контексті перетворення одних стильових форм і жанрів на інші.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що в ньому вперше виявлено антропно-культурологічний, мистецький аспект у трансформації світоглядних, образних констант в музичній творчості українських нонконформістів як в культурно-історичному контексті 60-80-х років, так і на межі тисячоліть.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження розкривається у наступних положеннях, що виносяться на захист:

Вперше:

- визначено, що філософський дискурс у музиці є інваріантною структурою художнього мислення, що визначається в підвищеному модусі рефлексії, формується як своєрідний персонально-визначений образний контекст трансформації образних нашарувань інтонативного типу, які презентують філософсько-символічний і філософсько-світоглядний тип бачення композитора;

- феномен музичного мислення охарактеризовано як своєрідну детермінанту композиторської творчості в контексті нонконформістського руху 60-70-х років ХХ століття, що був визначений як своєрідна антитетична парадигма офіційному простору заідеологізованого музичного процесу;

- проведено аналіз принципів музичного мислення як персонально детермінованих характеристик відношення до світу. Так, у контексті творчості українських нонконформістів – це підвищена інтонативно-трансформативна мелодика, що тяжіє до кантילени, а також живописна і пластична асоціативність, пов'язана з простором народного мистецтва, мистецтвом бароко;

- доведено, що звернення українських композиторів до надбань Віденської школи, широкого європейського контексту свідчить не лише про запозичення творчих моделей і принципів, а про діалог культур, формування новітньої генерації українських митців, що адаптували постмодерний контекст творчості і виробили свою національну модель світоглядного типу, яка, зокрема, у Є.Станковича визначилася переважно в симфонічній музиці, у Л.Дичко – в хоровій музиці;

Уточнено:

- положення, що філософсько-антропологічний дискурс в музиці не є надбудовою, яка формується як ідеологічне втілення рефлексії у творчому процесі, а є узагальненням музичного мислення в контексті детермінації композиторської творчості образними ознаками світоглядного типу;

- твердження, що міфопоетика нонконформізму 60-70-х років в українському культурному просторі формується як активна контрпозиція ідеологізованому простору неосакрального простору музики, який призводить до зміни пріоритетів, до виходу в простір єднання з Всесвітом, Абсолютом, до презентацій вищих цінностей культури людини і нації, які формуються в 70-ті роки в контексті легалізованої парадигми національно-музичної культури, що особливо виразилися в симфонії «Я стверджуюсь» Є.Станковича, в літургійному просторі музики Л.Дичко;

- положення, що музичне необароко в творчості Л.Дичко формується як широкий неосинтез, пов'язаний з надлишково яскравим, барвистим, гармонійно-духовним і мажорним за типом світогляду світосприйняттям композиторки, яка шукає аналогії музичному образу в храмовому розписі, фресці;

Дістало подальший розвиток:

- художнє визначення музичного мислення як складової світоглядної еволюції в творчості українських нонконформістів, що формується у контексті загальнокультурних і водночас світоглядних альянсів, поєднує в собі сакральну культуру Давньої Русі, пріоритети соборних, хорових інтенцій автентичної християнської творчості;

- твердження, що філософсько-культурологічна теорія музичного нонконформізму лише формується як система цінностних вимірів творчості. Українські нонконформісти надзвичайно активно презентують сакральний тип творчості, який поєднує в собі як постмодерністські тенденції, так і автентичну національну сакральність християнського мелосу;

- розуміння сакрального етосу творців як генеративного та узагальнюючого локусу перетворилося на самодостатній естетичний феномен, що спонукає генерацію митців сучасної музичної культури, зокрема Г.Гаврилець, В.Степурка, до наслідування, музичного діалогу в просторі національної музичної культури. Доведено, що форми сакралізації мистецтва в контексті нонконформізму 1960-70-х років були обмежені і мали величезний опір ідеологічних музичних органів, зокрема спілки композиторів.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що у дослідженні визначається культурно-історичний контекст формування нонконформізму в музиці України. Це дає можливість охарактеризувати міфологічну образність, міфопоетику нонконформізму, а також соборність сакральних хорових творів. Вперше музичний нонконформізм в Україні вивчається як перманентна самодостатня цілісність, що формується в 60-ті роки та продовжує існувати в культурі ХХІ століття як певна постмодерністська інтенція – постнонконформізм.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані для читання курсів з історії та теорії музичної культури, зокрема спецкурсів з творчості українських нонконформістів. Матеріали дослідження можуть бути залучені до створення навчальних курсів, що присвячені творчості українських композиторів нонконформістів, а також проблемам сакрального мистецтва другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є оригінальною роботою, її висновки та положення наукової новизни отриманні автором самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати дисертаційного дослідження обговорювалися на методичних семінарах і на засіданнях кафедри дизайну та реклами НПУ імені М.П. Драгоманова та оприлюднені на наступних наукових конференціях: II Міжнародному конгресі «Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст» (Полтава, 2013); VI Міжнародному форумі «Простір гуманітарної комунікації» (Київ, 2014); VIII Міжнародному форумі «Простір гуманітарної комунікації» (Київ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Художній авангард: пошук нової мистецької парадигми» (Херсон, 2015); Всеукраїнській конференції «Людина. Культура. Дизайн. Проблеморозвитку дизайну в сучасній українській культурі» (Київ, 2014); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Людина у просторі сучасної культури. Дизайн в контексті культурних практик сучасності: мода, реклама, шоу-бізнес, естрада, туристична діяльність» (Київ, 2015).

Основні положення та висновки дослідження знайшли відображення у 14 наукових публікаціях, з них 1 стаття у закордонному періодичному виданні з філософських наук, 7 статей у фахових періодичних виданнях України з філософських наук, у тому числі 4 статті у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз, 3 – у наукових виданнях мистецтвознавчого напрямку, а також 4 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлені специфікою її предмета та логікою розкриття теми, а також поставленою метою й завданнями дослідження. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, що включають у себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 194 сторінки, з них 172 сторінок основного тексту. Список використаних джерел становить 22 сторінки і налічує 241 найменування, з них 4 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, формулюється мета й завдання дослідження, визначено об'єкт та предмет дослідження, розкривається наукова новизна його результатів, теоретичне і практичне їх значення. Наводяться дані про апробацію та публікації основних результатів дослідження.

У **першому розділі**—«Джерельна база та теоретико-методологічні засади дослідження» – аналізується історіографія проблеми та визначаються теоретико-методологічні засади дослідження.

Підрозділ 1.1. – «Історіографія проблеми» – присвячений аналізу проблем визначення протестних рухів, зокрема нонконформізму в культурі.

Нонконформізм найчастіше інтерпретується як політизований напрям мистецтві, певна стратегія поведінки митця. Дослідники Л.Смирна, О.Котова підкреслюють, що нонконформізм також не є вільним, як і конформізм, бо творчість митця залежить від соціуму, середовища. Художній нонконформізм, однак, апелює до художнього універсалізму та стає своєрідним типом відповіді художника на виклик часу. У працях Т.Адорно аналізується широкий узагальнюючий контекст музики як соціокультурного та жанрово-стильового явища. Важливими в цьому відношенні є дослідження з музичної естетики О.Лосева, які на значному за обсягом матеріалі античного музичного доробку презентують неспокійний дух європейського активізму як продуцента «музичної матерії». Дослідження Б.Асаф'єва, зокрема «Музична форма як процес», певним чином наближається до музичної феноменології О.Лосева.

Не менш важливими є дослідження сучасних композиторів. Так, С.Губайдуліна пише про розуміння музики як Універсуму. Теорія полістилістики А.Шнітке стала фактично нонконформістським концептом у середовищі музичної рефлексії соцреалізму. Цієї лінії дотримуються В.Сильвестров у своїх філософсько-музичних творах та Є.Станкович у його діалогах з О.Зінкевич. Це безпосередня рефлексія композитора із середини практики, більше того, рефлексія постфактум, рефлексія над швидкоплинним часом ХХ століття. Музичний нонконформізм ще не має детальних наукових розвідок, хоча рух шістдесятників в музиці добре вивчений. У працях О.Котової, Г.Скляренко, Л.Смирної проблема мистецького нонконформізму визначається у візуальних формах його презентацій, але проблема радикалізації мистецтва, що межує з нігілізмом, за Ф.Ніцше, ще не достатньо осмислена. Важливо презентувати нонконформізм як функціональний механізм антисистемного типу, що спонукає до стильових, жанрових та видових інтроверсій творчості.

У **підрозділі 1.2.** –«Філософський дискурс у музиці як предмет філософсько-антропологічного аналізу» – визначаються філософські детермінанти розвитку музичного образу та формування творця музики.

Співвідношення філософії і музики – дискусійна, велика і досить екстравагантна тема міркувань як філософів, так і музикознавців, зокрема композиторів. Основою творчості композитора є певний стиль філософування, адже його філософська рефлексія відрізняється від академічної філософії тим, що він мислить, рефлектує в іншому матеріалі. Не звертаючись до філософування, він не стає композитором ХХ століття. Це твердження потребує свого історико-філософського та музикознавчого підтвердження щодо реконструкції такого явища, як нонконформізм у музиці.

Як відомо, в античній філософії теорія музики була ретельно опрацьована у Піфагорейській школі. Так, Піфагор та його учні розглядали музику, філософію, математику як складові космогонічної картини світу. Вони вважали, що рух світла на небі створює ту музику космічних сфер, яка відтворюється в музичних інструментах, і таким чином відповідає протосубстанції загального руху, якою було число. Онтологічний аспект музичності світу як гармонії сфер дорівнював потребі людини в вічному, благому, фіксував перехід предмета із небуття в буття і злет його до вищого світу, до ідеалу, ставав тим активним дієвим принципом розбудови космосу як ладу, устрою, завершеного пластичного організму. Музична гармонія в Середньовіччі – це впорядкована система руху і злету духу, що споглядається в людському житті як відношення до універсуму, а в релігійних трактах музика визначається як наука і мистецтво, вміння моделювати духовність (від слова «модус», міра), що також визначає в музиці співмірність божественної пропорції та міру.

Музика, згідно з естетикою Ренесансу, є мистецьким витвором, що здійснює злет до світової душі, до чисел, до єдиного і, таким чином, душа людини утворює мистецтво співу, гри і водночас з тим є божественною субстанцією. Людина стає малою, губиться у нескінченному просторі, адже світоглядні координати описуються саме з позиції активного, малого і водночас дієвого суб'єкта Нового часу, який презентується монадою Ляйбніца, яка «існує без вікон, без дверей», адже уособлює собою Всесвіт. Передусталена гармонія є запорукою процесуального ладу Всесвіту, який наслідує традицію античності та Середньовіччя. Музикознавці визначили, що Дж. Пікоделла Мірандола, М. Фіччино описали світоглядні горизонти музики доби, Г. Ляйбніц з його передусталеною гармонією був дуже близьким до світогляду Г. С. Баха. Саме Бах вірив у передусталену гармонію Всесвіту як вищий виток світового буття. Г. Гегель розглядає декілька стадій мистецтва: це символічна стадія мистецтва Сходу, класична стадія, романтична. Музика співвідноситься з живописом, знімає простір поза знаходженості абсолюту. Адже у контексті формування нової картини світу, в постіндустріальному суспільстві різко змінюються пріоритети. Так, після виникнення октавного звукоряду на дванадцять напівтонів формується пошук так званої тональної музики, пошук мікротонових експериментів, де мікротони стають своїми носіями фрактального музичного простору. Фактично переосмислюються засади музики.

У підрозділі 1.3. – «Музичне мислення як детермінанта композиторської творчості» – проведено аналіз специфіки музичного мислення у композиторській творчості.

Категорія «мислення» в контексті музикознавчих досліджень зазвичай вживалася як узагальнююча детермінанта розуміння цілосності творчості, оскільки мислення є найвищим із шаблів психічної діяльності людини. Проте завжди імпліцитно відбувалась своєрідна гносеологізація творчості: художнє мислення як таке інтерпретувалося як пізнання реальності у плані відображення і формування художнього образу як образу пізнавального. Втім, музичне мислення – це вже диференційована реальність розумової діяльності, яка стосується саме предмета мислення, тобто матеріалу, на якому відбувається розумова діяльність. Говорячи про феномен мислення, важливо зазначити, що горизонтом розумової діяльності в концепції творчості виступає духовність, а також раціональність. Інтегративним фактором музичного мислення є саморефлексія композитора. Художнє мислення композитора другої половини ХХ століття відрізняється від жанрово-стильових трансформацій музичної творчості ХІХ – початку ХХ століть (міфопоетична ретроспекція, фольклоризм, пошуки авангарду тощо) тим, що надзвичайно актуальною стає протестна стихія музикування, нонконформізм осмислюється як художня антитеза традиції і авангарду. Постмодерний музичний простір загострив симулякрівіпротестні технології постнонконформізму як своєрідну естетику епатажу, протесту заради протесту тощо.

Другий розділ – «Поетика нонконформізму в музичному мистецтві України» – присвячений визначенню поетики нонконформізму як онтологічного комплексу протестного руху в музиці.

У підрозділі 2.1. – «**Нонконформізм як фактор стильової динаміки в культурі ХХ століття**» – визначаються нонконформні засади стильових трансформацій в культурі ХХ століття.

У нонконформізмі поєднуються інтенції неповноти, незавершеності думки і надлишковості образних інновацій (синтез всіх стильових артефактів), образного надлишку. Тут надлишковість, образна структурність яскраво дається взнаки. Стильові ознаки нонконформізму визначені в межах особистісного коду міфотворчості як формотворчості митця, який формується в тому чи іншому просторі, в тих чи інших реаліях музичних інновацій. Нонконформізові властива модельна конфігурація зовнішньої завданості, що завжди пов'язує мистецтво з нормами і тими реаліями, які створюють зразки наслідування поведінки. Втім, внутрішні, іманентні реалії зумовлюють той дискурс, який фіксує потік змін, відкритості і незавершеності творчих інновацій. Проте, можна сказати, що складності стильових інтерпретацій нонконформізму полягають не лише в тому, що важко описати зовнішні та внутрішні детермінанти. Отже, складно також описати, як один стиль переходить в інший у контексті мультистилістичної реальності культури ХХ століття. Вся сутність та парадоксальність художніх інновацій полягає в тому, що модерні, авангардні, постмодерні конфігурації в їх стильовому вимірі

існували не одна за іншою, а, як не дивно, паралельно, бо образні конфігурації стилю модерн не зникли зі зникненням стилю модерн, а продовжували існувати в контексті авангардних інтенцій формотворення. І вже потім, у постмодерному визначенні, вони набувають своєї автентичності, тієї еkleктики, яка стає самодостатньою фазою, тією стадією неокласики або ретроспекції, що долає межі стилю модерн і навіть авангардного зламу, стає автентичною і самодостатньою фігурою постмодерну. Постмодернізм ззовні трансформується, починаючи із тотального заперечення модернізму, з повернення до принципу еkleктики. Адже внутрішні, іманентні настанови постмодернізму можна побачити в авангарді. Бо вже в ньому ми бачимо певну реальність, що призводить до мікросинтезу, до праці з нескінченно малими реаліями, які потім Ж.Дельоз згодом визначить як «складку», «ризому». Отже, стилетворча функція нонконформізму в модерні, авангарді, постмодернізмі визначається провокативністю, запереченням тієї гармонії та поетики, яку ці стилі здобули на злеті своїх можливостей, потім настає стадія певної редуції та спрощення формотворчих інтенцій. Власне таку ж саме функцію виконав нонконформізм і під час сталінської еkleктики, канони і образний кодекс якої був зафіксований у соцреалізмі.

Підрозділ 2.2. – «Міфологічна образність як парадигма музичного мистецтва ХХ століття» – присвячений аналізу міфотворчого потенціалу нонконформізму.

У 1960-ті роки відбувається захоплення етнокультурою і відкриваються нові материки етнокультурних реалій музики. Так, зокрема, афроамериканська музика стає тотальним захопленням світового музичного простору. Проте сам по собі фольклоризм не є, як інколи вважають дослідники, родовою номінацією для осмислення тих мистецьких трансформацій, які відбуваються в музиці. Виникає новітній мистецький міф культурно-антропологічної всеєдності людини планети, який був тут же підхоплений нонконформістами. Міф як тип рефлексії інтелектуальної, витонченої та стилізаторської і, водночас, пов'язаний з обранням свого особистого шляху, мистецької події, презентує не лише фольклорні інтенції, а й сам шлях митця, який діє від всезагального соціуму, музики взагалі. Формується тип творчості, що визначається як антитеза ідеологізованому у соціалістичному реалізмі музичному процесу. Еволюцію міфологічного мислення можна визначати в її культурно-історичному вимірі як декілька стадій, які актуалізувалися в культурі ХХ століття. Перша стадія – це міф нерелективний, міф первинний, який ще передує етнокультурі. Це той глибинний протоміф, у якому людина ототожнює себе з природою, а відношення людини і природи здійснюється на підставі диспозиції «Я» – «Я», тобто це тотальна ідентичність суб'єкта і об'єкта відносин.

Стараннями Лесі Українки, К.Квітки, О.Сластіона, Ф.Колесси було зібрано багато кобзарських і лірницьких пісень, дум. У 1960-ті роки цей рух знову актуалізується і вже набуває ознак більш інтелектуально-ідеалістичного та мистецько-реконструктивного явища. Саме в ці часи знову активізуються

пошуки тієї міфології, яка сформувалася в рамках позафольклорної течії. Це теорії О.Лосєва та Е.Голосовкера. О.Лосєв дає універсальний, більше того, філософсько-естетичний, а разом поетичний аналіз міфу. Міф визначається як діалектична структура в її ієрархічній і водночас феноменологічно визначеній реальності. Абсолютний міф О.Лосєва в семіотичному просторі структуралізму та постструктуралізму перетворюється на рефлексивний міф інтерпретативного зразка, який Р.Барт визначив як єдність двох знакових систем – первинної та вторинної мов міфу. Нонконформістський міфологізм можна з одноковим успіхом інтерпретувати як нерелективний, феноменологічний та семіологічний (мовно означений) міф, що утворювався як єдність фольклорних, раціональних та паціфістських інтенцій музики.

У підрозділі 2.3. – «Художній нонконформізм 1960-80-рр. в українській музиці» – визначаються особливості формування нонконформістського руху в музичному мистецтві другої половини ХХ століття.

Логіка відкладеного задоволення вже не задовольняє молодь Заходу. Виникає нова течія шукачів невідкладеного задоволення – це хіппі, панки, навіть неофольклорний рух, включаючи рок-музику і весь контекст рок-, панк-сценізму музики в широкому плані, яка характеризує молодіжну культуру, протестні культури в цілому. Все свідчить про те, що формується молодий ювенальний опір у культурі, яка начебто вже застаріла. Нічого подібного не відбувається в рамках СРСР, тут нонконформізм формується в зовсім інших обставинах. Ситуація в культурі у 1960-ті роки або «хрущовська відлига» має назву також «другого відродження», яке було своєрідною стадією відновлення Відродження, розстріляного в 1920-30-ті роки. Можна відзначити, що в саме ті часи формувалася надзвичайно потужний рух самосвідомості митця. Митці гуртувалися в групи, а також шукали своє «Я» в контексті метакультурних, трансцендентних явищ і національної самосвідомості.

У ці часи досить плідно працюють Л.Грабовський, Б.Буєвський, В.Годзянський, І.Блошко, Ю.Іщенко, М.Скорик, В.Губа, Г.Ляшенко, В.Бибик, Є.Станкович та ін. Фактично це сузір'я імен, що створюють той контекст, який стає інтелігібельним ядром міфу нонконформізму в музичному просторі України. Але їхні уподобання були досить різними. Так, якщо В.Годзянський, В.Сильвестров активно засвоїли поезію Нововіденської школи і працювали в контексті альтернативної естетики музики, утворювали абстрактний, геометризований та кубістичний простір антитетичного музикування, то Л.Дичко йшла іншим шляхом, орієнтованим на етнокультурні традиції. Міфологізований проект тоталітаризму переоцінюється, переосмислюється у межах нонконформної течії. Тоталітарний міф не слід вилучати з музичного простору України. Він іконографічно і стилістично відповідає тому ідеологічному образу, який був замовником цього міфу. Фактично виникає дихотомія міфу, або міфів. Виникають два міфи – один, пов'язаний з традиційним ідеологізованим простором тоталітаризму, а інший виник як

контр-міф на підставі широких алузій постмодерного типу, що формуються досить гостро, антитетично і надзвичайно експресивно.

Третій розділ – «Постнонконформізм кінця ХХ – початку ХХІ століть в українській художній культурі» – присвячений визначенню протестних культурних практик в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ століть.

Підрозділ 3.1. – «Постнонконформізм у просторі полістилістики музичної культури України» – відображає образне поле стильових трансформацій нонконформізму.

Наприкінці ХХ століття, зі здобуттям Україною незалежності, відбуваються складні процеси легітимації нонконформістського руху та утворення нового мейнстріму, який формується у вимірах постмодерністської культури. Загальні тенденції культуротворення позначаються як виникнення пост-культури. Пост-культура, за В.Бичковим, виводить на арену мистецтва арт-практики, тобто новітні синтези візуальних мистецтв, мас-медіа, шоу-бізнесу та ін. Нонконформізм як «постнонконформізм» існує в різних форматах: форматі інерційної фази змагання за духовні пріоритети, як симулятивний протестний феномен (чорний реп, рок-сцена, панк-сцена та ін.); арт-практики (адхок – протест проти догоджання смакам невимогливого споживача, енвайронмент – антитеза сталим нормам утворення середовища, перформанс – ігровий та іронічний протест проти сценізму мейнстріму, ленд-арт – ігровий протест проти традиційного садово-паркового мистецтва); як електронна музика, етноверсії музичної культури, політичний флешмоб з використанням відомих діячів мистецтв та ін. Одним із співзвучних західній поетиці постмодернізму напрямів українського музичного постнонконформізму можна вважати синтез електронної музики. Так, у Росії А.Шнітке та С.Губайдуліна у свій час активно експериментували у цьому напрямі. В Україні електронна музика у творах Л.Грабовського, В.Сильвестрова, В.Годзяцького, В.Загорцева стала інструментом опору ідеологічного тиску. Наприкінці ХХ століття в українській музичній культурі відзначається доробок А.Загайкевич. Полістилістика, еkleктика в певній мірі є близькими реаліями, а надсистема як своєрідна надеклектика – це вже новітній етап, який починає розшукувати свої архетипні, більше того, – маньєристичні конструкції. Полістилізм є тотально-еклектичною реальністю, або середовищем, в якому можна визначити більш-менш структурні або автентичні осі алузій і цитувань у комунікативному просторі алеаторики та експресивному багатоголоссі сонорики. Нонконформізм поступово трансформується в постнонконформізм – його постмодерністську стадію.

У підрозділі 3.2. – «**Формування поетики постнонконформізму в музичній культурі України**» – проводиться аналіз формотворчого потенціалу в музиці постмодернізму в контексті протестно-симулятивних інтенцій культуротворення.

Постмодерністські засоби поетики концентруються в таких формах образних експлікацій: подвійне кодування, діалог як присутність Іншого, адхок,

колаж, пастиш, інтертекстуальність, палімпсест. Усі теоретики поезики знаходили генеративні поетичні метакатегорії та метанаративи. Так, у О.Потебні це метафора, у Р.Якобсона – метонімія, у авторів Льєжської школи неориторики (Ж.Дюбуа, Ф.Еделіна, Ж.-М.Клінкенберга, Ф.Менгре, Ф.Піра, А.Трінона) – синекдоха. Для музичного мистецтва генеративним та системотворчим засобом постмодерної поезики є категорія «палімпсест» як метабола (риторична фігура), що поєднує всі шари семіосфери музичного твору – фонетичний, графематичний, морфологічний, синтагматику та синтаксис. Ця номінація, як відомо, походить від давнього принципу вичищення попередньої інформації на дошках або на пергаменті і нанесенні нового інформативного шару. Адже пергамент зберігає пам'ять нашарування. Таким чином, шар старої інформації просвічує крізь шар нового інформаційного простору. Такий своєрідний тип нашарування стає актуальним музичному мистецтві постмодернізму.

Багатохорність, мікрополіфонія, макрополіфонія, нашарування мелодій різних вокальних та інструментальних технік – усе свідчить про те, що музичне мистецтво вступило в стадію постмодерністської еkleктики. Для інтерпретації міфопоетики українського постнонконформізму варто використати поняття «палімпсест», що зберігає в контексті поезики постмодернізму свій культурно-історичний потенціал. Палімпсест виникає як коливання музичної тканини, формується у багатоголосій тканині варіювання словесних субструктур і водночас занурення в архаїку псалмодування, в своєрідні формульні схеми і типи презентації історичного матеріалу, формується як кольоровий розшарований текстуальний візерунок на підставі заперечення попередньої інформації. Отже, постнонконформізм не дорівнює постмодернізму в цілому, визначає лише ті інтенції формотворення в культурі постмодернізму, які є провакативно-антитетичними.

Підрозділ 3.3. – «Сакральний етос творів як простір самореалізації митця» – присвячений визначенню обривів духовності в музичній культурі України третього тисячоліття.

Третє тисячоліття поставило дуже багато питань перед митцями, зокрема перед композиторами. Особливо актуальною стає проблема сакрального як однієї з визначних ознак творчості в цілому. Сакральність зазвичай осмислюється суто в межах релігійного мистецтва, а також у широкому естетичному контексті як священість художнього мислення, як дар Божий мислити в образах і не зраджувати цьому дарові, нести його все життя, наскільки вистачить сил. Доволі швидко відбулася зміна вектору ідеологічних орієнтирів від партійно-ідеологічного тиску до тиску морально-ідеологічного, який не бачить іншої духовності, ніж офіційної, пов'язаної з церквою, що інколи призводить до неохристиянського кітчу.

Сакральність у контексті здійснення імагінативного абсолюту, за Я.Голосовкером, надзвичайно гостро характеризує український нонконформізм у музиці. Здійсненням сакрального в певному музичному просторі є палімпсест як нашарування діалогізуючої багатоголосої тканини Універсуму. Це може бути звичайне подвоєння (протиставлення як антитеза) хорів, а може бути

нашарування лейт-тем, лейтмотивів на макрорівні та мікрорівні того вербально-музичного контексту, який формується як поліфонічний діалогізуючий простір. Сакральна музика свідчить про домобудівництво Духу, пошук шляхів до Абсолюту в музиці та культурі в цілому. Суть домобудівництва як у релігійному сенсі, так і в творчому, мистецькому, полягає в тому, що людина, як у Середньовіччі, стає субститутом Абсолюту і звертається до Іншого як до Абсолюту. Художник або композитор, створюючи річ, завжди створює дім буття, бо він «має місце в бутті», за М.Бахтініним, причетний до мови як «дому буття», за М. Гайдеггером, до мови музичної, або будь якої іншої.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження дає можливість розширити горизонти розуміння художнього мислення в контексті музичної творчості українських композиторів ХХ – ХІХ століть, зокрема творчості нонконформістів у музичному просторі України. Філософсько-антропологічні та філософсько-культурологічні виміри музики презентують творця як певного продуцента космологічної гармонії сфер, носія креативного витоку творіння, софійності, як дух, репрезентанта соборності та сакральності, як самодостатнього продуцента цінностей культури.

1. Поняття «музичний нонконформізм» є маловживаним, спорадично інтерпретується як феномен протестних інновацій в музичній культурі ХХ століття. Специфіка музичного нонконформізму в Україні обумовлена як адаптацією інтенцій Нововіденської школи, так і актуалізацією фолклорних, етнокультурних спонук української культури. Поняття «постнонконформізм» застосовується для позначення великого спектру протестних настанов у культурі постмодернізму, його сутність полягає як у симулятивних, стилізуючих тенденціях нонконформного руху, так і в потребі митців легітимізувати новітні тенденції формотворення. «Музичне мислення» – інтегративна інтерпретація, що узагальнює інноваційні, креативні, творчі інтенції в діяльності композитора в контексті специфічної рефлексії митця.

2. Філософсько-антропологічний дискурс у музиці має широкий вектор осмислення звучної і незвучної матерії музичного твору в контексті зміни світоглядних настанов, що визначається як музична картина світу в межах піфагорійського, платонічного, неоплатоністичного, християнського синтезу, а також музичних синтезів доби Відродження, Нового і Новітнього часу. Весь цей контекст характеризує художнє мислення як антитетичний дискурс (нонконформістський рух у його широкому розумінні), як методологічне підґрунття формування мислення протестного типу (антитетичного, діалогізуючого, діалектичного) в контексті головних конституативних парадигм творчості тої чи іншої доби.

3. Головною детермінантою композиторської творчості у вимірах духовного, сакрального, соборного

Музичне мислення
витоку творення.

Софійність узагальнює в собі всі виміри творчості, що характеризує мислення композитора як духовний синтез на підставі соборності і тотальності сакрального в просторі творчого самоздійснення митця. Софійність як космологічність і містичність християнського зразка виявляється у всіх музичних артефактах художньої творчості українських нонконформістів. Історизм як підхід щодо аналізу антропних та культурно-історичних реалій музики можна визначити як софійність сакральних реалій етосу, втіленого в просторі музичного твору.

4.

Міфологічна образність стає актуальною настановою творчості художників, зокрема композиторів ХХ століття. Міф як нерелективна цілісність, міф інтелегібельний, абсолютний міф, міф як імагінативний абсолют, міф як семіотична система – це конституативні детермінанти музичної реальності, які допомагають класифікувати творчість українських нонконформістів як багатоклірну та багатовимірну реальність, що створює диво або чудо одивного світу. Диво творчості презентує можливість інтелегібельно витонченого вчинку.

5. Міфопоетика нонконформізму – це широкий пласт культуротворчості, що формується на підставі історіософії простору музичного твору, який характеризується мистецькою рефлексією над міфологічною образністю, що почала формуватися як антитетична реальність, побудована на гострих антитезах формотворення в нонконформізмі 1970-80-х рр. Ідеологізмові і штучному образному просторові соцреалізму митці-нонконформісти протиставили складний симбіоз авангардної та постмодерної поетики, орієнтованої на традицію та інновації європейської музичної культури.

6. Поетика музичного нонконформізму формується як особисто визначений світ *compositio*. Так, Л. Грабовський, Б. Буєвський, В. Годзянський, І. Блошко, Ю. Іщенко, М. Скорик, В. Губа, Л. Дичко, Г. Ляшенко, В. Бибик, Є. Станкович та ін. визначали кожен свій концептуальний шлях опору естетики соцреалізму. У композиторській творчості рятівним був шлях суб'єктивації творчості. Музичні тексти 1960-70-х рр. тяжіють до своєрідного палімпсесту. Еволюційні гілки музичного нонконформізму в Україні презентують своєрідний пошук материнської вдачі, яка походить від глибоко феміністичного витоку виховання духовності, пошуки небесної Батьківщини в поганському світі і пошуки Золота як світлоносного небесного субстанційного тла, яке потім християнізується і стає автентичними хоровими композиціями у Л. Дичко.

7. Філософсько-антропологічні витoki музичного нонконформізму презентуються соборністю, духовністю, софійністю та сакральністю. Це наскрізні виміри і водночас презентативи картини світу музичного нонконформізму України, які формуються, починаючи з перших творів 1960-70-х рр., але узагальнюючого виміру набувають у пізній творчості постнонконформістів. Ці стильові ознаки пов'язується з творами, які несуть у собі широкий діалогізуючий, поліфонічний контекст історико-культурного діалогу, звернення до різних духовних пластів культури. Так, зокрема,

палімпсест стає одним із генеративних шляхів постмодерної поетики творчості українських нонконформістів у музиці.

8. Постнонконформізм у музиці резонує всі шари музичної тканини, які є культурно-історичними пластами, що презентують постмодерністську стратегію протестних культур сучасності. Музичне мистецтво розгортається як поліфонічна діалогізуюча тканина полілогу, тобто широкого звернення до контекстного, інтертекстуального мислення у просторі всіх реалій культуротворення. Полістилізм у музиці презентують еkleктичні інтенції *compositio*. Алюзії, цитування доповнюються в комунікативному просторі музикування елементами алеаторики та сонорики. Настанова полістилістики поступово трансформується в певну надпрограму динамічного, відкритого середовища, яке у музиці характеризує добу «нового бароко» ХХ століття.

9. Сакральний етос творів постнонконформістів формується як тотальна сакралізація музичного простору. Музичний простір художнього мислення у сакральному вимірі презентує музичний етос (етичний простір музики), що утворюється «поблизу божества». Етос як просторова реальність, у якій існує божество, Бог як вища інстанція, Абсолют, генерує звернення до традиції, фольклорних інтенцій музики. Це визначає діалог людини і Абсолюту як певний хоровий антифон, імагінативний абсолют музики, багатохорність, мікрополіфонію, макрополіфонію, нашарування мелодії різних вокальних та інструментальних технік. Все свідчить про те, що музичне мистецтво як цілісність утворює новітню сакральність музичних творів ХХ – ХХІ століть.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Легенький І.Ю. Філософський дискурс в музиці / Іларіон Юр'євич Легенький // Сборник научных трудов TRANSACTIONS № 1 (28). – Телави : Телавский Государственный Университет им. Якоба Гогешашвили. – 2015. – С.388 – 395.

2. Легенький І.Ю. Міфологічна образність як парадигма музичного мистецтва ХХ століття / Іларіон Юр'євич Легенький // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал. – К. : Міленіум, 2015. – № 2. – С. 144 – 148.

3. Легенький І.Ю. Український музичний нонконформізм як феномен глобалізації культури / Іларіон Юр'євич Легенький // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – К. : Гілея, 2016. – Вип. 107 (4). – 2016. – С. 296 – 300.

4. Легенький І.Ю. Поетика музичного нонконформізму в українській культурі / Іларіон Юр'євич Легенький // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – К. : Гілея, 2016. – Випуск 107 (5). – С. 155 – 158.

5. Легенький І. Ю. Формування поетики постнонконформізму в музичній культурі України / Іларіон Юр'євич Легенький // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – К. : Гілея, 2017. – Вип. 116 (1). – С. 217 – 220.

6. Легенький І.Ю. Феномен плуралізації нонконформного руху в полістилістиці музичної культури України кінця ХХ – початку ХХІ століть

/ Ілларіон Юрійович Легенький // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. – Випуск 10. – С. 76 – 79.

7. Легенький І.Ю. Музичний нонконформізм у контексті стилетворчих інтенцій художньої культури ХХ століття / Ілларіон Юрійович Легенький // Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. – Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. – Випуск 11. – С. 67 – 70.

8. Легенький І.Ю. Сакральний етос творів в музичному постнонконформізмі України // Ілларіон Юрійович Легенький // Аркадія. Мистецтвознавчий та культурологічний журнал. – Одеса : Одеський національний політехнічний університет, 2015. – № 1 (42). – С. 124 – 127.

9. Легенький І.Ю. Художній нонконформізм 60-80 рр. в українській музиці / Ілларіон Юрійович Легенький // Аркадія. Мистецтвознавчий та культурологічний журнал. – Одеса : Одеський національний політехнічний університет, 2015. – № 2 (43). – С. 63 – 67.

10. Легенький І.Ю. Нонконформізм як фактор стильової динаміки в культурі ХХ століття / Ілларіон Юрійович Легенький // Культура і сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2015. – № 1. – С. 215 – 221.

11. Легенький І. Ю. Сакральні інтенції у музичному постнонконформізмі України / Ілларіон Юрійович Легенький // Художній авангард: пошук нової мистецької парадигми // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (8 – 10 квітня 2015 р.). – Херсон : ХНТУ, 2015. – С. 56 – 57.

12. Легенький І.Ю. Музичний простір української культури ХХ століття: проблеми нонконформізму / Ілларіон Юрійович Легенький // Людина. Культура. Дизайн. Проблеми розвитку дизайну в сучасній українській культурі: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 – 26 березня 2014 р. – К. : Університет «Україна», 2015. – С. 169 – 186.

13. Легенький І.Ю. Постнонконформізм у просторі полістилістичної музичної культури України / Ілларіон Юрійович Легенький // Людина у просторі сучасної культури. Дизайн в контексті культурних практик сучасності (мода, реклама, шоу-бізнес, естрада, туристична діяльність): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 – 26 березня 2015 р. – Київ : Університет «Україна», 2015. – С. 135 – 156.

14. Легенький І.Ю. Художнє мислення в творчості композитора / Ілларіон Юрійович Легенький // Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету: матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів та аспірантів факультету філософської освіти і науки 14-18 березня 2016 року. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2016. – С. 223 – 226.

АНОТАЦІЇ

Легенький І.Ю. Музичний нонконформізм як феномен української художньої культури другої половини ХХ – початку ХХІ століть: філософсько-антропологічний аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Національний педагогічний інститут імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2017.

Дисертаційне дослідження присвячене аналізу сучасних проблем трансформації музичної культури в просторі самоствердження митця, виникнення протестних рухів, нонконформістської ідеології як етичного, естетичного та мистецького феномену. Антропологічна та культурно-історична складова нонконформізму в музиці України ХХ століття презентовані як персональний вчинок митця в умовах посттоталітарної та постмодерністської культури.

Філософський дискурс у музиці проаналізовано як своєрідну сферу антропологічної та культурно-історичної рефлексії митця, як засаду формування музичного мислення композитора. Музичне мислення визначене як детермінанта композиторської творчості.

Нонконформізм як фактор стильової динаміки дістав інтерпретації в контексті формування міфопоетики музичного мистецтва ХХ століття. Художній нонконформізм 1960-80-рр. в українській музиці реконструйовано як соціокультурний феномен формування протестних рухів у посттоталітарному суспільстві. Прослідкована трансформація нонконформізму в постнонконформізм як механізм художньої комунікації в музичній культурі України кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Ключові слова: етос, художня культура, музичний нонконформізм, постнонконформізм, стиль, композиція, дискурс.

Легенький І.Ю. Музыкальный нонконформизм как феномен украинской художественной культуры второй половины ХХ – начала ХХІ веков: философско-антропологический анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.04. – философская антропология, философия культуры. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2017.

Диссертационное исследование посвящено анализу современных проблем трансформации музыкальной культуры в пространственной мировоззренческой парадигме, возникновению протестных движений, нонконформистской идеологии как этического, эстетического и художественного феномена. Антропологическая и культурно-историческая составляющая нонконформизма в музыке Украины ХХ века представлена как персональный поступок художника в условиях посттоталитарной и постмодернистской культуры.

Философский дискурс в музыке проанализирован как своеобразная сфера философско-антропологической и культурно-исторической рефлексии художника, как принцип формирования музыкального мышления композитора. Музыкальное мышление определено как детерминанта композиторского творчества.

Мировоззренческое содержание музыки специфицируется и универсализируется в пространстве социокультурных измерений творчества. Так, мир культуры широко интерпретируют в объектно-измерении, когда предмет исследования определяется как картина мира, в которой дается образ музыкальной, эстетической, художественной, философской реальности, и в измерении субъектно-активном, когда активность творца становится движущим началом построения мира как художественной целостности. Это может быть творчество в профанном или сакральном пространстве.

На первый план выступает именно феномен культуры в его антропологическом измерении. Это феномен западной культуры, где субъект культуры является активным (преувеличенно активным), потому что он формирует мир, картину, образ мира. И это также субъект восточной культуры, в которой субъект является лишь созерцателем, который не формирует мир, а лишь находится в нем, синтезирует его. Важно отметить, что художественное мышление нонконформистов сочетало крайности западной и восточной моделей мира: имперсональную созерцательность, которая ведет к жертвенности, и экспрессивную активность жеста, события, поступка, который провоцирует неповиновение и действие вопреки идеологическим и политическим догматам.

В 60-80-е годы XX века нонконформизм выступает в качестве своеобразного катализатора культурной целостности, которая зиждется на понимании цельности творчества и понимании человеческой целостности творца. В этом и состоит антропологическая, а не социологическая сущность нонконформистского движения. Музыкальные тексты несут в себе конкурирующий спектр онтологии, то есть единство тех образов мира, которые выглядят как бытийственные артефакты культуры и выступают в качестве вспомогательных средств осмысления человека в мире, осмысления композиторского творчества в образном измерении человека и универсума.

Если говорить о феномене нонконформизма именно в стилевом определении, то в нем нужно видеть сверхсистемные и внесистемные (досистемные) реалии творчества, влияющие на сам акт протеста, отрицания, делающие его актуальным поступком художника. Важно отметить, что нонконформизм как установка творчества ассимилировал все стили. В определенной мере художественный протест отвечал потребностям самовыражения репрессированной художественной интеллигенции, являлся своеобразной формой становления художественной образности, которую связывают с открытостью истоков формотворения. В нонконформизме сочетаются интенции неполноты, незавершенности мысли и избыточности

образных инноваций (синтез всех стилевых артефактов), здесь избыточность «бьет через край».

В конце XX века, с обретением Украиной независимости, происходят сложные процессы легитимации нонконформного движения и образования нового мейнстрима, который формируется в измерениях постмодернистской культуры. Общие тенденции культуротворчества обозначаются как возникновение пост-культуры. Нонконформизм как «постнонконформизм» существует в разных форматах: в формате инерционной фазы соревнования за духовные приоритеты, как симулятивный протестный феномен (черный рэп, рок-сцена, панк-сцена и др.). Именно в это время сформировалась еще одна интересная, яркая черта творчества нонконформистов – мифологический образный контекст творчества. Имагинация как проявление мифологической образности становится путем озарения реальности, которая не видит и не хочет видеть тоталитарного космополитизма. Историческая ретроспектива становится одним из мифологических средств ухода от реальности, которое можно определить как интроспекцию художника. Личностный миф как имагинативный абсолют несет в себе чрезмерную яркость колорита и, наоборот, размытость всех красок.

Ключевые слова: этос, художественная культура, музыкальный нонконформизм, постнонконформизм, стиль, композиция, дискурс.

Legenki I.Y. Musical nonconformism as phenomenon of the Ukrainian artistic culture of the second half of XX– to beginning of XXI centuries: philosophical-anthropological analysis. – Manuscript.

Dissertation for Obtaining the Candidate of Philosophical Sciences Degree (PhD), specialty 09.00.04.– Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture. – National Pedagogical Dragornanov University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2017.

Dissertation research is sanctified to the analysis of modern problems of transformation of musical culture in spacious self-affirmations of artist, origin of protest motions, recusant ideology as the ethic, aesthetic and artistic phenomenon. Anthropological and cultural and historical constituent of nonconformism in music of Ukraine XX centuries are presented as the personal act of artist in the conditions of post-totalitarian and post-modernism culture.

Philosophical discourse in music is analysed as an original sphere of anthropological, cultural and historical reflection of artist, as principle of forming of musical thinking of composer. The musical thinking is certain as determining of composer's work.

Nonconformism as got the factor of stylish dynamics to interpretation in the context of forming of myth poetic of musical art of XX of century. Artistic nonconformism of 1960-1980 years in Ukrainian music is reconstructed as the sociocultural phenomenon of forming of protest motions in post-totalitarian society. Discovred transformation of nonconformism in post-nonconformism as mechanism

of artistic communication in the musical culture of Ukraine of the end of XX - beginning of XXI century.

Key words: ethos, artistic culture, musical nonconformism, post-nonconformism, style, composition, discourse.